

Tekenen en dan.....?

VN-Verdrag voor rechten van mensen met een beperking

Wat betekent dat voor Nederland?

Een korte en makkelijk te lezen versie van het
Werkdocument voor de conferentie van 8 februari 2010

Tekst: José Smits,
op basis van het werkdocument van dr. Martin Schuurman,
in opdracht van de:

Coalitie voor Inclusie
Postbus 85273
3508 AG Utrecht
www.coalitievoorinclusie.nl

© Coalitie voor Inclusie, 2010

Omslagontwerp: Stilus Grafisch Ontwerp, Ton Lukassen bno

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	5
1. Inleiding	7
2. Waarom een nieuw VN-Verdrag en wat zijn de belangrijkste punten?	9
3 Wat staat er in het Verdrag over:	
3.1 Wonen en leven in de samenleving	13
3.2 Zelf beslissen, kwijtraken van vrijheid, vernederende behandeling	16
3.3 Onderwijs.....	18
3.4 Werk en sociale zekerheid	22
3.5 Bewustwording	25
3.6 Zeggenschap bij beleid.....	26
3.7 Hulp in armere landen	27
3.8 Controle op uitvoering	28
 Bijlage:	
Organisaties die deelnemen aan de voorbereiding van de conferentie over het VN-Verdrag in Nederland	31

VOORWOORD

Mensen met een beperking zijn gewone burgers die net als iedereen meedoen in de samenleving. Iedereen zegt dat. Toch zie je dat dit niet gebeurt.

Kijk maar hoe moeilijk het nu is voor mensen met een beperking. Een voorbeeld is dat ouders van kinderen met een beperking heel moeilijk een gewone school vinden voor hun kind. Mensen met een beperking hebben vaak geen betaalde baan. Ze hebben meestal minder vrienden. Ze moeten vaak naar aparte clubs.

Hoe kunnen we zorgen dat iedereen wel gewoon meedoet en overal welkom is? Dat kan op drie manieren:

- 1: Gemeenten, organisaties voor zorg en welzijn, bedrijven en scholen moeten iets veranderen in hun regels om te zorgen dat ieder welkom is.
- 2: Er moeten wetten en regels komen die mensen met een beperking helpen: bijvoorbeeld een regel dat mensen met een beperking gelijk zijn.
- 3: Mensen met een beperking moeten meehelpen om te zorgen dat iedereen mee kan doen.

De Verenigde Naties hebben een verdrag gemaakt voor de rechten van mensen met een beperking. Dit verdrag zegt dat mensen met een beperking net als iedereen recht hebben op een goed leven en gewoon meedoen. Als dit verdrag in Nederland gaat gelden, moet de Nederlandse regering zorgen dat het ook gebeurt.

In dit werkdocument staat hoe mensen met een beperking in Nederland nu leven. Er staat in wat er moet veranderen om te zorgen dat alles wat in het VN-Verdrag staat voor mensen met een beperking ook echt kan gebeuren.

Dr. Hans Kröber
Voorzitter Inclusie Nederland

1. INLEIDING

Op 13 december 2006 heeft de Verenigde Naties een verdrag aangenomen voor rechten van mensen met een beperking. Het heet officieel: 'Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap'. Het is getekend door het kabinet. Het gaat als wet gelden als eerst de Tweede Kamer en de Eerste Kamer er voor stemmen. De staatssecretaris van VWS denkt dat het in 2011 lukt.

De Coalitie voor Inclusie wil op twee bijeenkomsten bespreken welke problemen er nu zijn voor mensen met een beperking in Nederland en wat het Verdrag voor oplossingen geeft. De Coalitie voor Inclusie wil dat iedereen snapt dat het Verdrag snel moet worden ingevoerd omdat dat beter is voor alle mensen in Nederland.

Dit werkdocument geeft kort aan wat er in het Verdrag staat. In dit document staat verder:

1. Welke rechten en mogelijkheden hebben mensen met een beperking in het onderwijs, bij wonen, in het werk en zorg. Ook is gekeken of ze overal mee kunnen doen (toegankelijkheid) en of ze kunnen meepraten en beslissen (zeggenschap).
2. Zijn er Nederlandse wetten die ook rechten voor mensen met een beperking regelen?
3. Wat moet er veranderen om te zorgen dat alles wat het VN-Verdrag zegt, ook echt gaat gebeuren?

Het verdrag waarover we schrijven heet voluit: "VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap".

We korten het af tot VN-Verdrag of Verdrag. We gebruiken liever het woord beperking dan handicap.

VN is een afkorting voor Verenigde Naties. Bijna alle landen van de wereld werken daarin samen. De VN wil zorgen dat er minder oorlog is en dat mensen in alle landen in vriendschap en welvaart leven. De VN legt regels vast in verdragen. Dat zijn dus internationale wetten.

De Coalitie voor Inclusie is een groep van organisaties en mensen die stimuleert dat mensen met een beperking meer meedoen in de samenleving.

2. WAAROM EEN NIEUW VN-VERDRAG EN WAT ZIJN DE BELANGRIJKSTE PUNTEN?

Er zijn al heel lang verdragen waarin de rechten van mensen staan. Het was alleen niet duidelijk hoe dat uitpakt voor mensen met een beperking. Het Verdrag geeft nu precies aan hoe de rechten van mensen er uit zien als er sprake is van een beperking. Ook staat er in hoe regeringen moeten zorgen dat mensen met een beperking hun rechten echt kunnen krijgen.

Iedereen is verschillend en iedereen is gelijk waardig

Het Verdrag vindt dat mensen allemaal verschillend zijn en toch gelijkwaardig. Niemand is beter of slechter.

In het eerste artikel staat:

Alle mensen met een beperking hebben precies dezelfde rechten als alle andere mensen.

In de inleiding van het Verdrag staat:

Mensen met een beperking zijn waardevol omdat ze veel bijdragen aan de samenleving.

Als ze betere rechten krijgen, zullen ze sterker beseffen dat ze erbij horen en ook meer meedoen. Dan zal het beter gaan met de hele samenleving en zal er minder armoede zijn.

Wat is een handicap of beperking?

Vroeger dachten veel mensen dat een handicap betekent dat iemand ziek is of een gebrekkig lichaam heeft. Het Verdrag vindt dat dit niet klopt. Een beperking is niet een probleem van iemands lichaam of verstand. Een beperking is er pas als de samenleving geen rekening houdt met wat mensen kunnen of niet kunnen.

Of iemand een beperking heeft, wordt ook bepaald door hulp van andere mensen of hulp van de overheid. Als iemand met een beperking zoveel ondersteuning krijgt dat hij of zij alles kan doen wat nodig is, dan is er eigenlijk geen beperking meer. Deze manier van kijken heet: het sociale model van handicap.

Wat is goede ondersteuning en aanpassing?

Mensen hebben ondersteuning of aanpassingen nodig om te kunnen doen wat ze willen en wat nodig is.

Het Verdrag vindt dat mensen met een beperking recht hebben op ondersteuning of aanpassingen als dat noodzakelijk is om te leven zoals andere mensen.

Niet iedereen krijgt dezelfde ondersteuning. Sommigen hebben veel meer nodig. Dat lijkt ongelijk. Maar ze hebben dat nodig omdat ze pas daarmee gelijk kunnen leven als anderen.

Volgens het verdrag zijn er drie soorten aanpassingen:

- algemene
- specifieke
- individuele.

Algemene aanpassing:

Het Verdrag geeft aan dat de samenleving zoveel mogelijk algemeen toegankelijk moet worden gemaakt. Dan kunnen zoveel mogelijk mensen mee doen zonder specifieke of individuele aanpassing. De overheid kan bijvoorbeeld zorgen dat alle bussen en treinen brede deuren hebben en liften zodat ook mensen met een rolstoel makkelijk meekunnen.

Specifieke aanpassing:

Algemene toegankelijkheid is niet voldoende. Soms is een specifieke aanpassing nodig. Ook als de gewone bus heel toegankelijk is, kunnen sommige mensen daar niet in mee. Dan is toch een speciale bus nodig. Een ander voorbeeld is extra hulp voor scholen om leerlingen met een beperking les te geven.

Individuele aanpassing:

Mensen met beperkingen hebben soms ook individuele aanpassingen nodig. Een rolstoel is een voorbeeld van een speciale individuele aanpassing. Een ander voorbeeld is een eigen coach of assistent op school of werk.

Zelfbeschikking van mensen met een beperking

Het Verdrag vindt dat mensen met een beperking zelf kunnen bepalen wat er in hun leven gebeurt. Dat kan alleen als mensen met een beperking goede rechten hebben.

Mensen met een beperking hoeven niet te accepteren dat ondersteuners bepalen wat er gebeurt. Het Verdrag bepaalt ook dat mensen met een beperking niet vanwege die beperking mogen worden gestraft. Ze mogen ook niet worden gefolterd of vastgezet. Ze mogen ook niet wreed, onmenselijk of vernederend worden behandeld.

Wil de Nederlandse regering het Verdrag?

De Nederlandse regering wil het VN-Verdrag invoeren in Nederland.

Eerst wordt onderzocht welke gevolgen het heeft en of Nederlandse wetten moeten veranderen. Daarna moeten de Tweede en Eerste Kamer instemmen met het Verdrag. Als dat is gebeurd, geldt het Verdrag ook in Nederland.

De VN wil dat mensen een klacht in mogen dienen bij de VN als ze vinden dat ze hun rechten niet krijgen. De Nederlandse regering weet nog niet of ze dit deel van het verdrag wil.

Welke Nederlandse wetten moeten eventueel anders?

Twee Nederlandse wetten zijn belangrijk. Die geven al rechten aan mensen met een beperking.

De Wet Gelijke Behandeling Chronisch Zieken en Gehandicapten (WGBH/CZ) regelt gelijke behandeling op scholen, op het werk, bij het wonen en vanaf 2011 in het vervoer. Die wet geeft ook recht op aanpassingen als daarmee gelijke behandeling mogelijk wordt. Het VN-Verdrag betekent waarschijnlijk dat de Wet Gelijke Behandeling op meer terreinen moet gelden; bijvoorbeeld bij alles wat bedrijven en verenigingen aanbieden.

De andere wet die met het VN-Verdrag te maken heeft is de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO). Die wet verplicht gemeenten om mensen met een beperking ondersteuning te geven. Dat moet zoveel zijn dat ze mee kunnen doen met wat ook andere burgers in de gemeente doen. Het VN-Verdrag kan betekenen dat gemeenten misschien meer of andere ondersteuning gaan geven.

Europese wet komt er ook aan

De Europese Unie wil ook met een richtlijn komen waarin staat dat alle burgers in Europa met een beperking gelijk moeten worden behandeld. Dat wordt een soort Europese Wet Gelijke Behandeling.

3.1 WAT STAAT ER IN HET VERDRAG OVER WONEN EN LEVEN IN DE SAMENLEVING?

Recht op zelfstandig wonen en mee doen (artikel 19)

Alle personen met een beperking hebben het recht in de maatschappij te wonen met dezelfde keuzemogelijkheden als anderen.

De regering moet zorgen

- dat het makkelijker is voor personen met een beperking om dat recht te gebruiken;
- dat het makkelijker is om volledig mee te doen aan de samenleving;
- dat personen met een beperking vrij mogen kiezen hoe ze wonen, waar ze wonen en met wie ze wonen.

Recht op gezinsleven (artikel 23)

De regering moet zorgen dat er geen discriminatie is van mensen met een beperking als het gaat om trouwen, samenwonen en het krijgen en opvoeden van kinderen.

Het recht om te trouwen en een gezin te stichten wordt erkend.

Er is recht om kinderen te krijgen of juist te voorkomen dat er kinderen worden verwekt. Er moet genoeg ondersteuning zijn voor mensen met een beperking als dat nodig is voor het aangaan van relaties, het stichten van een gezin of het opvoeden van kinderen.

De regering moet zorgen dat de rechten en verantwoordelijkheden van mensen met een beperking overeind blijven ook als er sprake is van voogdij, onder curatele staan of adoptie van kinderen. Als er sprake is van tegenstrijdige rechten gaat het belang van kinderen voor.

Deelname aan het culturele leven, recreatie, vrijetijdsbesteding en sport (artikel 30)

De regering zorgt dat personen met een beperking de kans krijgen hun creatieve en intellectuele mogelijkheden te ontwikkelen en gebruiken.

Dat is belangrijk voor henzelf en verrijkt de samenleving.

De regering zorgt dat mensen met een beperking mee kunnen doen met algemene recreatie en algemene sport. Als mensen met een beperking dat willen, moeten ze ook mee kunnen doen aan sport en recreatie voor een bepaalde handicap. Dat is bijvoorbeeld rolstoeltennis of voetballen in een G-team (voor mensen met een verstandelijke beperking). De regering moet zorgen dat ook voor hen genoeg training, middelen en instructie is.

Hoe is het nu met wonen en leven in de samenleving?

Mensen met een ernstige beperking woonden vroeger veel in grote instellingen. Nu zijn er meer kleine groepswooningen waarin mensen met een beperking wonen. Die woningen staan vaker in een gewone wijk. Mensen die zo wonen zijn daarmee meer tevreden.

Echt meedoen en leven zoals andere mensen in de wijk doen, is nog moeilijk. Mensen met een beperking kunnen niet altijd met het openbaar vervoer mee. Ze hebben minder vaak werk. Het is moeilijk voor een kind met een beperking om naar een gewone school in de buurt te gaan. Meestal is er wel speciaal vervoer (Valys), speciaal werk (sociale werkplaats) en speciale scholen, maar dan wonen, werken en leren mensen met een beperking apart.

Mensen met ernstige beperkingen hebben veel zorg en ondersteuning nodig. Dat krijgen ze uit de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) en de WMO. Mensen kunnen ook geld (PGB) krijgen om de zorg zelf te organiseren en te betalen. De zorg is niet volledig gericht op zo zelfstandig mogelijk leven. De landelijke regering en gemeenten zijn zo zuinig mogelijk met deze zorg. Een persoon met een beperking mag zelfstandig wonen als hij of zij dat wil, maar hij krijgt zorg alsof hij of zij in een groep in een instelling woont. Dat betekent dat er dan niet genoeg zorg is om alleen te wonen.

Zelfstandig zijn betekent dat mensen zelf besluiten kunnen nemen. Mensen met een beperking mogen niet altijd zelf besluiten wat er gebeurt of wie zorg geeft. De ondersteuner bepaalt dan teveel het leven van iemand met een beperking.

Een probleem is dat mensen zonder een beperking niet gewend zijn aan mensen met een beperking. Dan willen ze liever niet dat die bij hen in de buurt komen wonen. Soms kunnen mensen met een handicap niet goed leven omdat er geen bus in hun buurt rijdt of er is geen winkel, bibliotheek of buurtcentrum dichtbij. Er zijn ook niet altijd genoeg aangepaste woningen.

Toch lukt het veel mensen met een beperking om goed te wonen in de buurt. Er zijn veel organisaties die met geld van de overheid zorgen dat mensen met een beperking een vriendenkring krijgen en activiteiten in de buurt. Ook zijn er organisaties die mensen met een beperking helpen om zelfstandiger te zijn en hun eigen toekomstplannen te maken.

Recht op gezinsvorming

Regeringen moeten van het Verdrag mensen in staat stellen een gezin te vormen. Toch mogen in Nederland mensen met vooral een verstandelijke beperking niet zomaar zelf hun kinderen opvoeden.

De regering ontmoedigt mensen met een verstandelijke beperking om kinderen te verwekken. Als ze dat toch doen, beslist jeugdzorg en rechter of mensen met een verstandelijke beperking hun kinderen thuis mogen houden.

Wat moet er veranderen bij wonen en leven in de samenleving ?

Het Verdrag wordt pas een succes als overheid, organisaties en mensen hun regels en manier van werken veranderen.

In deze aanbevelingen staat wat er kan veranderen om wonen en leven in de samenleving beter mogelijk te maken:

Aanbeveling 1:

Iedereen moet beseffen dat een beperking geen individueel medisch probleem is, maar een sociaal probleem.

De samenleving (dat zijn wij allemaal) kan zorgen dat hindernissen voor mensen met een beperking verdwijnen. Gewoon meedoen betekent dat scholen, woningen, vervoerders en bedrijven hun gebouwen en hun regels zo veranderen dat iedereen kan meedoen.

Aanbeveling 2:

Ga uit van het recht op zelfstandig wonen en zelf besluiten.

Dat betekent niet dat iedereen apart woont, maar dat iedereen zelf bepaalt waar en met wie hij of zij woont en zelf bepaalt hoe zijn of haar leven verloopt.

De regering kan (laten) controleren of alle ondersteuners echt rekening houden met de zelfstandigheid van mensen met een beperking.

Aanbeveling 3:

Spreek met elkaar af wat "wonen in de samenleving" betekent.

Er hoort in ieder geval bij:

- Genoeg goed aangepaste woningen midden tussen gewone woningen.
- Genoeg variatie in woningen (laat mensen met beperkingen niet alleen in goedkope flats in "arme" wijken wonen).
- Genoeg ondersteuning om te zorgen dat mensen met een beperking succesvol meedoen aan het leven in de samenleving.
- Ondersteuning moet zo worden georganiseerd dat het dicht bij mensen is en hen in staat stelt een eigen leefstijl te ontwikkelen. Beter een flexibel steunpunt in de buurt dan een grote zorginstelling op afstand.
- Denk na over nieuwe modellen voor het bieden van steun aan mensen met beperking. Experimenteer meer om te zien wat mensen beter helpt.

- Zorg voor persoonsgebonden budgetten. Dan kunnen mensen met beperkingen en hun familie ondersteuning kopen die past bij wat ze nodig hebben. Zo'n budget mag niet lager zijn dan wanneer mensen zorg van een instelling krijgen.
- Controleer of ondersteuners zo werken dat mensen met beperking genoeg controle houden over hun manier van leven.
- Stimuleer contacten in de buurt tussen mensen met en zonder beperkingen. Stimuleer dat buurtgenoten mensen met een beperking accepteren.
- Stimuleer dat mensen onderling samenwerken in families en buurten. Dat kan met instrumenten zoals Eigen Kracht-conferenties, opbouwen van steuncirkels en vriendschapsnetwerken, Kwartiermaken of de ABCD-methode (Assets Based Community Development). Dat zijn projecten waarin mensen leren hoe ze hun situatie veranderen als ze elkaar kennen en samenwerken.
- Zorg voor opleidingen voor mensen met een beperking zodat ze zich net als anderen kunnen ontwikkelen.
- Creëer kansen voor mensen met een beperking om hun zelfvertrouwen te vergroten. Dat kan door ze te laten deelnemen aan discussies, workshops, onderzoeken, conferenties, e.d.
- Gemeenten kunnen veel doen om te zorgen dat hindernissen verdwijnen. Gemeenten hebben veel te zeggen over busvervoer, de toegankelijkheid van hun gebouwen, naar welke scholen leerlingen gaan enzovoorts. Gemeenten kunnen dat algemeen toegankelijk maken door de regels van Agenda 22 toe te passen. Veel gemeenten werken al met die regels en dat is succesvol.

3.2 WAT STAAT ER IN HET VERDRAG OVER ZELF BESLISSEN? OVER HET KWIJTRAKEN VAN VRIJHEID? OVER VERNEDERENDE BEHANDELING?

Gelijkheid als persoon die handelt en beslist (artikel 12)

De regering erkent iedereen met een handicap als een persoon die net als iemand zonder beperking zelfstandig mag handelen en beslissen.

De regering zorgt dat mensen met een beperking ondersteuning krijgen als dat nodig is om te handelen en te beslissen.

Als iemand hulp van een ander nodig heeft om te beslissen, moet de regering zorgen dat de hulpverlener de rechten, de wil en de voorkeuren van de persoon met een beperking volgt.

De hulpverlener (bijvoorbeeld mentor, bewindvoerder of curator) moet zich laten controleren en mag geen misbruik maken.

De regering zorgt dat mensen met een beperking gelijke rechten hebben om geld of eigendom te erven, om eigen geld te hebben en gelijke rechten krijgen op leningen of hypotheeken.

Vrijheid en veiligheid van de persoon (artikel 14)

Mensen met een beperking mogen niet vanwege de beperking van hun vrijheid worden beroofd.

De regering zorgt

- dat mensen met een beperking net als anderen recht hebben op vrijheid en veiligheid;
- dat ze niet onrechtmatig of willekeurig van hun vrijheid worden beroofd;
- dat ze niet zonder proces of hulp (bijvoorbeeld van een advocaat) gevangen worden gezet.

Vrijwaring van foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (artikel 15)

Niemand mag worden gefolterd. Niemand mag wreed, onmenselijk of vernederend worden behandeld. De regering neemt maatregelen om te voorkomen dat het toch gebeurt.

Iedereen die meedoet aan medische of wetenschappelijke experimenten moet zelf toestemming hebben gegeven.

Hoe is het nu in Nederland met zelf beslissen, vernederende behandelingen en vrijheid kwijtraken?

In Nederland is niet veel ondersteuning bekend om mensen met heel ernstige beperkingen echt zelf te laten beslissen. De regering heeft in een voorstel voor een nieuwe Wet Zorg en Dwang aangegeven dat mensen met (verstandelijke of psychische) beperkingen gedwongen kunnen worden om bepaalde zorg te krijgen, of om apart te worden behandeld of vastgezet. Misschien is dat in strijd met het VN-Verdrag. Je mag immers niet vanwege een verstandelijke of psychische beperking worden vastgezet.

In de zorg zeggen mensen weleens dat iemand die ondersteuning nodig heeft, nooit helemaal zelf kan beslissen. Een hulpverlener wil ook bescherming geven en daarom iets voor een ander regelen. Er is immers ook recht op veiligheid en bescherming.

De oplossing kan zijn dat een ondersteuner samenwerkt met de persoon die hij of zij ondersteunt om te zorgen dat iemand zo goed mogelijk zijn eigen leven kan leiden.

Wat moet er veranderen om zelf beslissen en bescherming mogelijk te maken?

Aanbeveling 1:

Kijk bij alle wetten die van belang zijn voor mensen met een beperking of ze wel kloppen met de artikelen 12, 14 en 15 van het Verdrag. Begin met het wetsvoorstel Zorg en Dwang want die is waarschijnlijk in strijd met het Verdrag.

Aanbeveling 2:

Kijk goed naar het VN-Verdrag en bedenk steeds hoe mensen zelf kunnen beslissen, ook als ze ondersteuning en bescherming nodig hebben. Het gaat er vooral om dat mensen zelf moeten bepalen hoe ze leven, ook als andere mensen hun gedrag of hun keuzes afwijkend vinden.

3.3 WAT STAAT ER IN HET VERDRAG OVER ONDERWIJS?

Onderwijs (artikel 24)

Mensen met een beperking hebben recht op onderwijs zonder discriminatie en op basis van gelijke kansen. De regering zorgt voor inclusief onderwijs op alle niveaus en alle leeftijden.

Het doel van het onderwijs is

- dat iedereen zijn mogelijkheden en eigenwaarde kan ontwikkelen;
- het versterken van eerbiediging van mensenrechten, fundamentele vrijheden en de menselijke diversiteit;
- ontwikkeling door personen met een beperking van hun persoonlijkheid, talenten en creativiteit, en hun mentale en fysieke mogelijkheden;
- het in staat stellen van mensen met een beperking om effectief te participeren in een vrije maatschappij.

De regering moet zorgen dat

- personen met een handicap niet op grond van hun handicap worden uitgesloten van algemeen onderwijs;
- dat kinderen met een handicap niet op grond van hun handicap worden uitgesloten van gratis en verplicht basisonderwijs of van het voortgezet onderwijs;

- dat personen met een handicap toegang hebben tot inclusief, hoogwaardig en gratis basisonderwijs en tot voortgezet onderwijs net als anderen in de gemeenschap waarin zij leven;
- dat personen met een beperking, binnen het algemene onderwijssysteem, de ondersteuning ontvangen die zij nodig hebben om mee te doen aan het onderwijs.

Hoe is het nu in het Nederlandse onderwijs?

Eén op elke 11 leerlingen in Nederland heeft extra ondersteuning nodig om goed te kunnen leren. Een groot deel van die leerlingen gaat naar een aparte speciale school. Daarnaast is er een groep van enkele duizenden kinderen die geen onderwijs krijgen vanwege hun beperking. Doorgaans gaan deze kinderen overdag naar een speciaal opvangcentrum. Er is in Nederland bijna geen onderwijs voor volwassen mensen met een verstandelijke beperking.

Het lukt dus niet goed om alle personen met een beperking te laten meedoen op gewone scholen in de samenleving. Er is daarom in Nederland geen algemene toegankelijkheid in het onderwijs.

Er is wel individuele toegankelijkheid. Als ouders het vragen, laten scholen soms kinderen toe met een beperking. Dan krijgt de school ook extra geld (rugzakje wordt dat genoemd) om ondersteuning te kopen. Ouders kunnen kiezen voor een gewone of een speciale school. De keuze is beperkt want een school moet goedvinden dat een kind met een beperking komt als leerling. Gewone scholen vinden soms dat een kind met een beperking te moeilijk is of dat andere kinderen er last van hebben. Dat mogen scholen ook zeggen: Scholen mogen in Nederland altijd leerlingen weigeren als die niet passen bij hun school. Sinds september 2009 mogen scholen niet weigeren alleen omdat een leerling een handicap heeft. Als ze een kind met een beperking weigeren moeten ze precies aangeven waarom ze hem of haar geen les kunnen geven. Leerlingen of hun ouders kunnen dan bij de Commissie Gelijke Behandeling klagen als ze denken dat ze toch vanwege de handicap worden geweigerd.

Ouders kiezen vaak zelf voor speciale scholen omdat ze merken dat daar meer geld en ondersteuning is. Gelijke behandeling zou betekenen dat overal evenveel ondersteuning is, waar hun kind ook les krijgt. Dat is nu niet zo. Het geld wordt zo verdeeld over scholen dat er meer geld gaat naar aparte speciale scholen dan naar een gewone school.

Omdat kinderen met ernstige beperkingen vaak op speciale scholen zitten, leren kinderen met of zonder beperkingen elkaar niet kennen. Er is geen diversiteit op scholen. Het betekent dat kinderen niet weten hoeveel verschillen er zijn tussen kinderen en wat dat betekent.

De regering is van plan het recht op een persoonsgebonden budget (rugzakje) af te schaffen voor leerlingen met een beperking die naar een gewone school gaan. In plaats daarvan krijgen scholen meer geld. De scholen mogen beslissen hoe ze dat geld gebruiken voor steun aan leerlingen met een beperking. Schoolbesturen mogen ook bepalen op welke school een leerling met een beperking les krijgt. Leerlingen met een beperking (of hun ouders) mogen niet meer zelf kiezen. Dat is misschien in strijd met het VN-Verdrag dat zegt dat mensen met een beperking zelf mogen beslissen over hun leven en hoe ze meedoen.

De regering is nu niet tevreden met de kwaliteit van het onderwijs aan leerlingen met een beperking. Het is op veel scholen niet duidelijk wat ze doen voor leerlingen met een beperking en of dat goed genoeg is.

Er zijn steeds meer scholen die juist graag verschillende leerlingen aannemen. Ze vinden diversiteit waardevol. Die scholen willen inclusief worden. Ze weten alleen niet altijd hoe ze iedereen goed les moeten geven als ze leerlingen met een beperking hebben. Stichting Perspectief weet van onderzoek bij scholen uit het buitenland wat nodig is op inclusieve scholen.

Dat is:

- Iedereen moet weten dat alle leerlingen en alle medewerkers evenveel waard zijn
- Laat alle leerlingen, ook met een beperking, meedoen met alles op school: het hele lesprogramma en met de hele cultuur. Dat betekent bijvoorbeeld ook meedoen op het schoolplein en wat in de school verder nog gebeurt.
- Zorg dat alles in en om de school zo verandert dat leerlingen met een beperking meedoen.
- Bedenk dat iedereen meer leert van elkaar als in een groep veel verschillen zijn.
- Bedenk dat ook personeel op een school het naar zijn zin moet hebben.
- Bedenk dat een school mee kan helpen om een buurt leuker en toegankelijker te maken.
- Bedenk dat een school die alle soorten leerlingen lesgeeft, aan iedereen in de samenleving laat zien dat heel verschillende mensen goed met elkaar optrekken en samenwerken.

Er is onderzoek gedaan op inclusieve scholen. Daarom weten we dat alle kinderen meer leren op scholen waar leerlingen met een beperking welkom zijn. Ook leren leerlingen met of zonder een beperking op zulke scholen om beter keuzes te maken. Het is daar makkelijker om vriendschappen te maken.

Na de school zijn er voor mensen met een beperking meer kansen om betaald werk te vinden of een vervolgschool te vinden.

Wat moet er veranderen op scholen?

Het Verdrag legt nadruk op inclusief beleid, op gelijke behandeling, algemene toegankelijkheid, meedoen en diversiteit.

Er moet speciale steun zijn voor leerlingen met een beperking maar dan liefst in de gewone school. Een systeem met gewone scholen en aparte speciale scholen zoals in Nederland past niet goed bij het Verdrag.

Aanbeveling 1:

Elk kind heeft recht op onderwijs dat hem veel leert. Voed alle kinderen met een beperking zo op dat ze zoveel mogelijk meedoen in de samenleving. Te veel bescherming is vaak afscherming van anderen.

Aanbeveling 2:

Misschien is het goed om het rugzakje af te schaffen. Maak dan wel alle scholen algemeen toegankelijk. Geef alle scholen genoeg geld om te zorgen dat ze iedereen goed les kunnen geven. Het betekent niet per se dat leerlingen of ouders moeten kiezen voor een gewone school. Het betekent wel dat wie voor de gewone school kiest, niet bang hoeft te zijn dat er "nee" wordt gezegd of dat er te weinig ondersteuning is.

Aanbeveling 3:

Zeg tegen iedereen dat de gewone school de plaats is waar kinderen en jongeren van elkaar leren en elkaar ontmoeten. Dat levert een samenleving op met meer gelijkwaardigheid, gelijke behandeling en waarin mensen met een beperking makkelijker meedoen, iets te zeggen hebben en zich emanciperen.

Het zal makkelijker gaan als:

- scholen hun gebouw en het lesprogramma aanpassen;
- de regering regels en wetten maakt die scholen steunen om inclusiever te worden;
- iedereen rekening houdt met wat personeel in de scholen zeggen nodig te hebben.

Aanbeveling 4:

Denk na over hoe wetten en regels moeten veranderen. Scholen in Nederland zijn niet van de overheid maar zijn privaat met eigen besturen. De wet zegt nu dat scholen leerlingen mogen selecteren en dat ouders mogen kiezen welke school ze willen. Als dat zo blijft zullen scholen niet vanzelf veranderen in de richting die het Verdrag wil.

Aanbeveling 5:

Geef goede ondersteuning aan leerlingen met een beperking maar denk niet dat het probleem bij die ene leerling zit. Hoe goed die leert hangt ook af van hoe de school is georganiseerd.

Geef goede ondersteuning en training aan leerkrachten op de manier die ze zelf willen.

Kijk naar hoe leerlingen en leerkrachten met elkaar omgaan en help de school te zien hoe belangrijk dat is. Dat kan met de Index voor Inclusie.

Aanbeveling 6:

Kijk hoe het op scholen in het buitenland gaat. In andere Europese landen, zoals Italië en Engeland, is veel ervaring met inclusieve scholen.

Aanbeveling 7:

Kijk steeds wat je kunt doen als een leerling overstapt naar een volgende fase in zijn of haar leven: bijvoorbeeld als die van basisonderwijs naar middelbaar onderwijs gaat of naar werk. Help leerlingen dan om te zien hoe ze zich willen ontwikkelen.

Aanbeveling 8:

Kijk hoe er onderwijs kan komen voor volwassen mensen met (verstandelijke) beperking.

Aanbeveling 9:

Maak beroepsopleidingen voor leerkrachten en docenten inclusief. Dan leren de nieuwe leerkrachten en docenten hoe ze het zelf moeten doen als ze zelf voor de klas staan.

3.4 WAT STAAT ER IN HET VERDRAG OVER WERK EN SOCIALE ZEKERHEID?

Habilitatie en revalidatie (artikel 26)

De regering zorgt dat mensen met een beperking leren om fysiek, mentaal en sociaal zo veel mogelijk onafhankelijk te zijn. Er moeten voldoende goede trainingen en oefenprogramma's zijn en ondersteuning.

De regering zorgt dat steeds onderzoek wordt gedaan naar betere technieken en apparaten om mensen met een beperking te steunen.

Werk en werkgelegenheid (artikel 27)

Alle mensen met een beperking hebben net als anderen recht op werk in een open, toegankelijke omgeving.

Mensen met een beperking kiezen in vrijheid voor werk

De regering bevordert dat mensen met een beperking werk kunnen vinden en let erop dat

- er geen discriminatie is bij sollicitaties, opleiding, eventueel ontslag of het maken van promotie;
- mensen met een beperking lid kunnen zijn van een vakbond;
- dat ze toegang krijgen tot beroepskeuzevoorlichting en hulp bij het zoeken van werk;
- hulp krijgen als ze een eigen bedrijf beginnen;
- dat ze ook ambtenaar kunnen worden;
- dat mensen met beperking eventueel voorrang krijgen bij sollicitaties;
- dat er aanpassingen komen op de werkplek;
- dat ze werkervaring kunnen opdoen;
- dat er hulp is als mensen met een beperking terug willen keren naar werk.

Hoe is het nu met werk ?

Er zijn geen goede cijfers over hoe vaak mensen met een beperking werk hebben. Mensen met een verstandelijke of psychische beperking werken vaak bij WSW-bedrijven (vroeger heette dat sociale werkplaats). Het is eigenlijk de bedoeling dat ze via het WSW-bedrijf in gewone bedrijven werken. Dat lukt voor 4% van hen terwijl dat voor 50% zou kunnen.

Wie voor zijn 18^e jaar een beperking heeft, krijgt een speciale uitkering: Wajong. Van mensen met een Wajong-uitkering werkt 10% in een gewoon bedrijf en nog eens 16% in de WSW. De rest heeft geen werk

Een op de zeven mensen met een beperking is arm en kan niet meedoen met anderen omdat ze nergens geld voor hebben.

Werkgevers kunnen geld krijgen en steun als ze mensen met een beperking aannemen. Er is ook steun voor werknemers met een beperking. Er zijn goede instrumenten bedacht: zoals een eigen jobcoach of een opleiding bij de Academie voor Zelfstandigheid.

De regelingen voor steun voor bedrijven en werknemers zijn zo ingewikkeld dat bijna niemand ze allemaal kent. Ook zijn ze tegenstrijdig. Iemand met een Wajong-uitkering die een eigen bedrijf begint krijgt bijvoorbeeld geen aanpassing op zijn werkplek. Als een jongere met een beperking naar school gaat, krijgt hij of zij vervoer, maar niet als hij of zij stage loopt. De WSW neemt nooit mensen aan die op de werkplek zorg nodig hebben.

Veel mensen met een (meestal verstandelijke) beperking werken niet omdat ze niet geschikt worden gevonden en dan geen hulp krijgen.

Vaak werken ze wel in projecten van zorginstellingen. Dat kan leuk zijn (zoals een buurtsuper of restaurant) maar ze krijgen geen loon. Het heet "dagbesteding".

Omdat veel mensen met een beperking niet werken of apart in de WSW is geen sprake van meedoen of gelijke kansen of algemene toegankelijkheid zoals het Verdrag wil. De ondersteuning is zo rommelig en sluit zoveel mensen uit dat het niet goed werkt.

De regering heeft vanaf 2003 verboden om op het werk en in beroepsopleiding mensen met een beperking ongelijk te behandelen. Als iemand zich toch gediscrimineerd voelt kan hij of zij een klacht indienen bij de Commissie Gelijke Behandeling.

Wat moet er veranderen bij werk?

Aanbeveling 1:

Besef dat werk een fundamenteel recht is voor mensen. Alle mensen voelen zich beter en meer gewaardeerd als ze werken en zijn meer betrokken zijn bij de samenleving.

Aanbeveling 2:

Vergroot de kans op werk door:

- banen bij bedrijven en overheid te reserveren voor mensen met een beperking;
- door het werk en de werkplek aan te passen;
- door mensen met een beperking betere opleiding en hulpmiddelen te geven.

Aanbeveling 3:

Start training en opleidingsplekken in bedrijven en bij de overheid.

Zorg dat mensen carrière maken en steeds mogen leren.

Zorg dat werkprojecten loskomen van zorginstellingen maar samenwerken met gewone bedrijven.

Besef dat ook mensen met heel ernstige beperkingen kunnen werken.

Aanbeveling 4:

Let vooral op de overgang van school naar werk. Scholen voor speciaal onderwijs bereiden jongeren niet altijd voor op werk.

Aanbeveling 5:

Zorg dat mensen met een beperking ontdekken wat ze goed kunnen en wat ze willen. Dan weten ze beter welke baan ze willen en hoe je kunt zorgen dat zo'n baan wordt gecreëerd. Organisaties moeten niet op zoek gaan naar wat mensen niet kunnen, maar naar wat ze wel kunnen.

Aanbeveling 6:

Zorg dat mensen met een beperking hogere inkomens hebben en gelijke toegang tot gezondheidszorg. Een laag inkomen levert een schraal bestaan op.

Aanbeveling 7:

Geef iedereen met een beperking een eigen budget om werk te zoeken en te houden.

Aanbeveling 8:

Zorg dat regels voor ondersteuning beter passen en niemand uitsluiten.

Aanbeveling 9:

Een overheid kan meer werkopdrachten geven aan bedrijven die veel mensen met een beperking in dienst hebben. De overheid kan zelf meer mensen met een beperking in dienst nemen.

3.5 WAT ZEGT HET VERDRAG OVER BEWUSTWORDING?

Bevordering van bewustwording (artikel 8)

De regering zorgt dat iedereen weet dat mensen met een beperking waarde hebben en rechten genieten zoals ieder ander.

De regering probeert te voorkomen dat mensen negatief doen over mensen met een beperking.

De regering zorgt dat mensen met een beperking zelf beter weten wat ze allemaal kunnen met en voor anderen.

Wat gebeurt er nu tegen negatief denken?

Het Verdrag kan niet goed werken als weinigen weten dat mensen met een beperking rechten hebben en dat iedereen moet meewerken om te zorgen dat mensen zich welkom voelen.

Kijk hoe het gaat in de praktijk. Als de gemeente een station met winkels eromheen laat verbouwen, moet de ontwerper weten dat het toegankelijk moet zijn. Maar ook het bouwbedrijf moet dat weten omdat tijdens de bouw steeds kleine dingen besloten moeten worden die niet in het plan staan. Dus iedereen die meebouwt moet steeds weten dat toegankelijkheid belangrijk is. Omdat veel mensen zich niet bewust zijn van het probleem, gaat er veel mis. Als later mensen met een beperking klagen is het achteraf moeilijk te verbeteren.

Hoe kan het anders met bewustwording?

Aanbeveling 1:

Zorg dat meer mensen weten dat er al een Wet Gelijke Behandeling is waarmee je kunt klagen als er discriminatie is.

Zorg bijvoorbeeld dat iedereen een beroepsopleiding volgt, weet dat er gelijke behandeling moet zijn en welke ondersteuning mogelijk is.

Aanbeveling 2:

Geef alleen subsidie als in een organisatie ook meteen wordt geprobeerd om mensen met een beperking mee te laten doen. Geef iedereen informatie over goede voorbeelden daarvan.

Aanbeveling 3:

Maak reclame in het hele land om iedereen te zeggen dat het verdrag er is. Laat mensen met een beperking meewerken aan die reclame.

Aanbeveling 4:

Gemeenten kunnen regels van Agenda 22 volgen. Daarin staat hoe gemeenten kunnen zorgen dat iedereen weet van de noodzaak tot aanpassing.

Aanbeveling 5:

Zoek uit wat gelijke behandeling oplevert. Er wordt steeds gedacht dat gelijke behandeling alleen geld kost, maar dat is niet zo.

3.6 WAT ZEGT HET VERDRAG OVER ZEGGENSCHAP BIJ BELEID?

Algemene verplichtingen (artikel 4)

De regering vraagt organisaties van mensen met een beperking om mee te helpen bij het veranderen van beleid na de invoering van het Verdrag.

Hoe is het nu met zeggenschap over beleid?

De overheid vraagt vaak de mening van mensen met een beperking via landelijke organisaties en in gemeenten via WMO-raden. Het is niet altijd duidelijk of ze alleen informatie krijgen, advies mogen geven of ook meebeslissen.

Dat is ook niet duidelijk als een persoon zeggenschap wil over de ondersteuning die hij of zij krijgt.

Bij zeggenschap is er een verloop van heel weinig naar veel zeggenschap.

Van weinig naar veel is het:
iemand krijgt iets te horen,
iemand wordt om zijn mening gevraagd,
iemand mag advies geven,
iemand mag meewerken,
iemand mag meebeslissen.

Hoe kan het anders met zeggenschap?

Het VN-Verdrag kan zorgen dat organisaties en mensen met een beperking meer zeggenschap en invloed krijgen. Bij personen gaat het om "eigen regie" over zijn leven. Bij beleid van regering en organisaties gaat het erom dat *met* mensen met beperkingen en niet *over* hen wordt beslist.

Aanbeveling 1:

Een individueel persoon met een beperking zelf sturen als het gaat om zorg, wonen, onderwijs, arbeid, etc. Het moet meer zijn dan alleen "iets te horen krijgen". Het moet gaan om meebeslissen.

Aanbeveling 2:

Als het om meer personen tegelijk gaat, moet de overheid organisaties van mensen met een beperking op nationaal, regionaal en lokaal niveau zeggenschap geven.

Aanbeveling 3:

Zorg bij zeggenschap voor duidelijke regels en spreek af of het gaat om informeren of meebeslissen of iets daartussen. De overheid mag niet vrijblijvend advies vragen. Als de overheid een advies afwijst, moet ze altijd zeggen waarom.

Aanbeveling 4:

Altijd, of het nu gaat om individueel of collectief niveau, moeten mensen met een beperking goede en toegankelijke informatie krijgen. Verplicht alle websites toegankelijk te maken via de Wet Gelijke Behandeling.

3.7 WAT ZEGT HET VERDRAG OVER HULP IN ARMERE LANDEN?

Internationale samenwerking (artikel 32)

De regering zorgt dat ontwikkelingshulp aan armere landen zo is dat daar ook mensen met een beperking van profiteren.

Hoe is het nu met hulp in armere landen?

Nederland geeft veel hulp aan armere landen. Volgens de Nederlandse organisatie DCDD wordt te weinig opgelet of mensen met een beperking daar wat aan hebben. De regering vindt dat DCDD niet gelijk heeft. De regering stimuleert scholen in arme landen inclusief te worden. Ook in hulpprogramma's voor gezondheidszorg in arme landen geeft de regering extra aandacht aan mensen met beperkingen.

Wat moet er veranderen bij hulp in armere landen?

Aanbeveling 1:

Zorg dat hulpprogramma's mensen met een beperking niet uitsluiten.

Aanbeveling 2:

Geef meer geld aan projecten die erg nuttig bleken voor mensen met een beperking in ontwikkelingslanden.

3.8 WAT ZEGT HET VERDRAG OVER DE CONTROLE OP UITVOERING?

Statistieken en het verzamelen van gegevens (artikel 31)

De regering verzamelt informatie om te zien of mensen met beperking hun rechten uit het Verdrag krijgen.

Nationale implementatie en toezicht (artikel 33)

De regering zorgt dat bij belangrijke organisaties een of meer personen zijn die uitvoering van het Verdrag in de gaten houden.

Er moeten een of twee onafhankelijke organisaties zijn in elk land die kijken of en stimuleren dat het Verdrag goed wordt uitgevoerd. Organisaties van mensen met een beperking helpen mee om te zien of het verdrag wordt uitgevoerd.

Rapportage (artikel 35)

De regering schrijft twee jaar na invoering van het verdrag aan de VN hoe het gaat met de uitvoering van het Verdrag. Daarna komt er elke vier jaar een nieuwe rapportage.

Wat is er nu bekend?

Een paar organisaties verzamelen gegevens over de positie van mensen met een beperking. Ze onderzoeken een stukje of een kleine groep. Niemand heeft alle gegevens die van belang zijn bij elkaar. De regering wil dat een onafhankelijk Nederlands Instituut voor de Rechten van de Mens vanaf 2011 gaat volgen of algemene mensenrechten worden nageleefd in Nederland.

Hoe kan het beter met controle?

Aanbeveling 1:

Vraag het nieuwe Nationaal Instituut voor de Rechten van de Mens (NIRM) om het VN-Verdrag meteen te volgen. Geef het NIRM de opdracht om ook mensen en organisaties aan te sporen het verdrag goed uit te voeren.

Aanbeveling 2:

Het NIRM krijgt genoeg geld en macht om het recht op gelijke behandeling bij wonen, onderwijs, arbeid, vrijetijdsbesteding enzovoorts, te waarborgen.

Aanbeveling 3:

Het NIRM kan bij elke nieuwe wet aangeven of deze voldoet aan het VN-Verdrag.

Aanbeveling 4:

Onderzoek of mensen met een beperking in hun dagelijks leven iets hebben aan hun rechten uit het Verdrag. Kijk of hun ondersteuning uit AWBZ, WMO en dergelijke wel klopt met het Verdrag. Dat kan het NIRM doen maar ook andere organisaties.

Het verdrag kan succes hebben als iedereen meewerkt: de overheid en iedereen in de samenleving.

Als iedereen denkt: "hoe kan ik helpen" lukt het beter.

BIJLAGE 1

Organisaties die meedoen aan de voorbereiding van de conferentie over het VN-Verdrag in Nederland

Academie voor Zelfstandigheid	MEE Nederland
ANED (Academic Network of European Disability experts)	Mi ta stimabo
Art. 1	Perspectief, Kenniscentrum voor Inclusie en Zeggenschap
CG-Raad	Platform VG
DCDD (Dutch Coalition on Disability and Development)	Socires / SOFT Tulip
Defence for Children International	Steinmetz / de Compaan
Fontys OSO	Stichting Armado
Gemeente Den Haag	Stichting Inclusief Onderwijs
Handicap + Studie, expertisecentrum	Stichting Osani
Hogeschool Utrecht	Stichting Zorgbelang Brabant
Kalliope Consult	THLS (Taakgroep Handicap en Lokale Samenleving)
KCCO (Kenniscentrum CrossOver)	VCP / agenda 22 (Programma Versterking Cliënten Positie)
Landelijke werkgroep Handicap en Beleid, PvdA	VGN (Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland)
Leids Universitair Medisch Centrum	Vilans
LFB	VIM

